

TELEPÍTÉSI TANÁCSOK

A FŰMAG- KEVERÉKEK összeállításának szempontjai

Szerző: Dr. Tasi Julianna
egyetemi docens,
SZIE ÁTTI, Tasi.Julianna@mkk.szie.hu

Akár gyeptörés után, akár szántóföldi művelést követően telepítünk gyepet, *a szabályok azonosak.*

A TELEPÍTÉSI IDŐ HATÁSA

A gyeptelepítés ideje március közepe – április eleje (kora tavaszi) vagy nyár vége (augusztus közepe – szeptember közepe) lehet. Mindkettőnek vannak előnyei és hátrányai, melyeket egy 2018-as cikkben foglaltunk össze. Magyarországon a nyár végi telepítés jár kisebb kockázattal, ha nem tudunk öntözni. Ennek két fő oka van. Egyrészt tavasszal nagy mennyiségben kelnek ki gyomok, mert sokkal több a tavasszal kelő gyomfaj, mit az ősszel kelő. Ezek a gyomnövények két sziklevéllel csíráznak, és jóval nagyobb kelési eréllyel és gyorsabb kezdeti fejlődéssel rendelkeznek, mint az egyszikű pázsitfűvek. A gyomok elnyomják a lassan fejlődő fűveket, növelve a telepítés kockázatát. Ez a probléma a kevesebb kelő gyom miatt jóval kisebb nyár végi telepítéskor. A téli fagy miatt a gyomok nagyobbik része elpusztul. A másik oka a tavaszi telepítés kockázatosságának az, hogy a gyökérváltás könnyen belecsúszhat a száraz, meleg időjárású koranyárba. Ekkor elpusztulhatnak a fiatal fűvek. A nyár közepén tomboló szárazság is megviseli a fiatal gyepet, mert még nincs elég mélyen begyökeresedve. Mindezek nyár végi telepítés esetén majdnem egyéves korában érik a gyepet, amikor már át tudja vészlni a kedvezőtlen időket.

A termőképesség teljes kialakulása és a magfogási lehetőség a pázsitfűvek magszárának kifejlésztéséhez szükséges nyugalmi időszakokkal van összefüggésben. A pázsitfűvek többségének a nyugalmi időszak kialakulásához hidegre van szüksége (ezt nevezik jarovizációnak). Ezért tavaszi telepítést követően abban az évben nem fejlesztenek magszárát.

A TELEPÍTENDŐ KEVERÉK ÖSSZETÉTELE

Az új gyep növényzetének kialakítását meg kell tervezni. A keverék összetételét a következő tényezők befolyásolják:

1. ökológiai fekvés (a talaj vízgazdálkodása)

A fekvéskategóriák megszabják a választható fajokat. Száraz fekvésben pl. nem tervezhető vízigényes fűfaj telepítése, csak ha folyamatos öntözéssel lehet az igényét kielégíteni. Üde fekvésben szárazságtűrő növény még vethető, de nedves fekvésbe már nem érdemes, mert nem adja meg a jó vízellátás mellett elvárható termésmennyiséget. Ellenkező irányban kisebb a tolerancia, tehát jó vízellátottságot igénylő fajt ne telepítsünk száraz ökológiai fekvésű területre.

2. hasznosítási mód

A gyep hasznosításának módja alapvetően meghatározza a keverék összetételét. Egyrészt figyelembe kell venni az aljfűvek és a szálfűvek optimális arányát. Megállapításakor irányadónak tekinthető az 1. táblázat.

1. táblázat: A gyp hasznosítási módjának hatása a keverék összetételére

Hasznosítás módja	Aljfűvek aránya (%)	Szálfűvek aránya (%)	Pillangósok aránya (%)
legelő	60	20	20
kaszáló*	-	100	-
rét	20	60	20

*A kizárólagos kaszálók keverékébe is tervezhető pillangósvirágú növény, a takarmány fehérjetartalmának növelése érdekében.

A közölt arányoktól más szempontokat is figyelembe véve kissé el lehet térni.

3. a legeltetett állat faja, fajtája, a hasznosítás típusa

Legelők tervezésénél gondolni kell arra, hogy az állatfajok legelési módjában és a gyeppel szemben támasztott igényeiben jelentős különbségek vannak. Szarvasmarha-legelőkön 20-30 cm-es fűmagasságot kell biztosítani, és a szarvasmarha legelési módja miatt főleg széles levelű növényeket kell telepíteni. Tejtermelő állatokat kis hozamú, száraz fekvésű területen legeltetni nem érdemes, ezért legeltetésüket üde fekvésű vagy öntözött legelőre tervezzük. A hasznosítás módjának és az állatfajoknak, fajtáknak a keverékek összetételére gyakorolt hatását a 2. táblázat foglalja össze.

Tejhasznú állatok legeltetése esetén a gazdálkodásnak intenzívebbnek kell lenni, mert nem engedhető meg, hogy az állatok nagy területet járjanak be a napi zöldtakarmányadag megkérése miatt. Vagyis nagyobb terméshozamot és az egyes növények közötti egyenletes megoszlást várjuk el az ilyen legelőktől. A takarmánynak ízletesnek is kell lenni, nem lehet a jószágot arra kényszeríteni, hogy nagymértékű válogatással keresse meg a számára jól emészthető, elegendő tápanyagot biztosító növényeket. Ezeket a követelményeket nem tudja minden fűfaj biztosítani. Fontos az is, hogy kellő vízellátottság nélkül nem teljesülhet a termésmennyiségre, egyenletes eloszlásra és minőségre vonatkozó elvárás, ezért üde fekvésű területek alkalmasak, vagy öntözéssel kell biztosítani a kívánatos vízellátottságot.

Húshasznú állatok legeltetésekor nem az állatok igénye különbözik, hiszen ők is szívesen fogyasztanak a jó minőségű legelőn termelt takarmányt. Nincs Magyarországon elegendő jó minőséget biztosítani képes legelőterület, ezért az ösgyepek nagyobbik része főleg húshasznú szarvasmarhák és juhok legeltetésére alkalmas. Telepítéskor vagy felülvetéskor sem lehet minden területen a jó minőséget biztosító fűveket vetni az ökológiai adottságok miatt. Néhány, kevésbé igényes, de nagy hozamot biztosító, jó szárazságtűrő képességű fűfaj vetésével biztosítani lehet gyenge adottságú területeken is a takarmánymennyiségi szükségletet. Még téli takarmányt is lehet készíteni a május-júniusban adódó feleslegből. A 2. táblázatban felsoroltuk a húshasznú szarvasmarhák legeltetésére leginkább alkalmas, vethető fajokat.

Juhlegelők telepítésekor a területek ökológiai adottságai általában hasonlóak a húsmarhalegelőhöz. Kevesebb hozam elegendő azonban, hiszen a juhok napi fűigénye kisebb testtömegük miatt lényegesen kevesebb. Alacsony gypet is jól tudnak legelni, a magas fűben viszont nem szívesen tartózkodnak, ezért a nagy termetű, széles levelű fűvek telepítését kerülni kell (zöld pántlikafű, nádképv csenkesz).

Kaszálókon nagy tömeget kell biztosítani, hiszen a gépi munkák költségei nem térülnek meg másként. A gazdálkodás emiatt intenzívebb. Az ilyen gyepek élettartama rövidebb. Szántóművelési ágban lévő területen lehet egészen rövid életű gypet is telepíteni. Az olaszperje egyéves változatának vetése esetén természetesen évente kell telepíteni, vetésforgóban. A rövid életű kaszálók 2-4 évesek szoktak lenni. Herefélékkel társítva a fűveket, herefűvesekről beszélhetünk. Hasznosításuk nyári zöldtakarmány-ellátás céljából zéró legeltetéssel, vagy a téli takarmányzükséglet kielégítése miatt szénakészítéssel, silózással történhet. Az erre alkalmas fűfajok nevét a 2. táblázat tartalmazza.

Manapság terjed a szilázs-, szenázskészítési célú szántóföldi fűtermesztés is, mely nemcsak az olaszperjét használja, hanem annak hibridjeit is (Festuloliumok). Jó vízellátottságú szántókon főleg a Lolium-típusú hibrideket érdemes vetni, melyekben az olaszperje többszörös visszakeresztései partner, ezért főleg

annak a tulajdonságait hordozza. Tejelő tehének takarmányozására is kiváló fűszénáz-salapanyag pl. a Becva nevű hibrid. A Festuca-típusú hibridek többségében a nádképző csenkessel történt többszörös visszakeresztezésből származnak, ezért főleg annak a tulajdonságait viszik tovább, így száraz fekvésű területek hasznosítására is alkalmasak lehetnek, és hosszabb az élettartamuk is. Vannak közöttük olyanok, amelyek inkább legelők felújítására valók. A hazánkban kipróbált hibridek közül ilyen a Mahulena nevű, melynek nagyon dús a tőlevélzete.

A telepítéseknél nagyon fontos, hogy a hektáronkénti magnorma megfelelő legyen, ne a fűmagon akarjunk takarékoskodni. A nyár végi vetés magnormája lehet kisebb, 30-50 kg/ha közötti. Tavaszai telepítéskor más módszerrel kell kiszámolni a magszükségletet a nagy gyomkonkurencia miatt. Lényegesen megnövelt mennyiséggel vetünk, min. 50 kg/ha-ral, de a faji összetételtől függően ez lehet akár 90 kg/ha is, pl. magyar rozsnok nagyobb arányú jelenléte esetén, mert annak nagyméretű magja van. Ez még mindig lényegesen kevesebb, mint a pázsitok vetésénél szokásos 200-400 kg/ha.

A **gyepek felülvetések** nem sokfajú keveréket kell használni, hanem csupán 1-3 fajt. Nagy a konkurencia az eredeti gyepalkotók és a vetett, kelő növények között. Ezt csak kevés, gyors kezdeti fejlődésű fűfaj bírja ki. Emiatt a tarackos füveket és a pillangósokat kevesebb sikerrel tudjuk felülvetésre használni. A magszükséglet a vetési technológiától függ. Direktvetés esetén az új gyepterület magnormájának a felét elegendő elvetni, tárcsázás utáni gabonavetőgépes felülvetéskor kétharmad magmennyiséggel szükséges dolgozni.

A kereskedelemben kapható kész keverékek összetételét a fenti szem-

2. táblázat: A gyephasznosítási mód hatása a keverék összetételére

tulajdonság	hasznosítási mód			
	legelő			kaszáló
	tejhasznú állatoknak	húshasznú állatoknak	juhoknak	
élettartam (év)	6-10	8-10	8-10	(2)-4
takarmány-minőség	jó-kiváló	közepes	közepes	jó-közepes
takarmány-mennyiség	nagy (>20 t/ha zöldfű)	nagy-közepes (>15 t/ha zöldfű)	közepes-kicsi (10-15 t/ha)	nagy (>20 t/ha zöldfű)
termés-megoszlás	egyenletes (üde fekvés v. öntözés)	egyenetlen (kisülés van, de a II. növedék nagy)	egyenetlen (kisülés van)	egyenetlen (1; 2; 3) kaszálás)
fajok száma a keverékben	5-7	(1)-3-5	3-5	1-3
ajánlott fajok neve	régi perje, angolperje, tarackos tippán, régi csenkesz, csomós ebír, régi komócsin, magyar rozsnok, fehér here, szarvaske-rep	régi perje, vörös csenkesz, angolperje, taréjos búzafű, magyar rozsnok, csomós ebír, nádas csenkesz, zöld pántlikafű, szarvaske-rep, fehér here	régi perje, vörös csenkesz, angolperje, taréjos búzafű, magyar rozsnok, csomós ebír, szarvaske-rep, fehér here	gyors fejlődésű, agresszív szálfüvek (lazabokrú-ak) csomós ebír, nádas csenkesz, angolperje, olaszperje (1-2 éves) Festulolium hibridek

pontok alapján érdemes megvizsgálni. Figyelni kell a fajok élettartamára, hiszen egy- vagy kétéves olaszperjét, Festuloliumot vetve tudnunk kell, hogy ezek a keverék arányos ritkulását fogják eredményezni, melyet gyors gyomosodás és hozamcsökkenés követ, ha nem vetjük felül a gyepterületet.

